

Eftirspurn og hagvöxtur

Innlend eftirspurn einkaaðila

Einkaneysla dróst saman á ný á öðrum fjórðungi ársins ...

Einkaneysla dróst saman um 0,8% milli fjórðunga á öðrum ársfjórðungi eftir 1,6% vöxt á fyrsta fjórðungi ársins (mynd III-1). Sparnaðarlutfall heimila hækkaði því nokkuð eftir að hafa verið tiltölulega stöðugt fjórðungana tvo á undan. Þetta er heldur lakari þróun en gert var ráð fyrir í ágústspá *Peningamála* og virðist fyrst og fremst skýrast af því að útgjöld heimila erlendis hafi vaxið hægar en ætla má út frá tölum um greiðslukortaveltu.

Sakir mikils samdráttar einkaneyslu á öðrum ársfjórðungi í fyrra jókst einkaneysla um 8,5% milli ára en í ágúst var gert ráð fyrir tæplega 10% vexti. Á móti vó endurskoðun Hagstofu Íslands á sögulegum tölum og því varð minna frávik í mati á einkaneyslu á fyrri hluta ársins. Í ágústspá bankans var gert ráð fyrir 5,2% vexti milli ára á ársheimingnum en vöxturinn reyndist 4,7% samkvæmt fyrstu tölum Hagstofunnar.

Sóttvarnaraðgerðir stjórnvalda hafa haft mikil áhrif á samsetningu neysluútgjalda í faraldrinum en á öðrum ársfjórðungi jukust útgjöld heimila til allra neysluflokka milli ára en þó sérstaklega til þeirra sem voru háðir samkomutakmörkunum (mynd III-2).

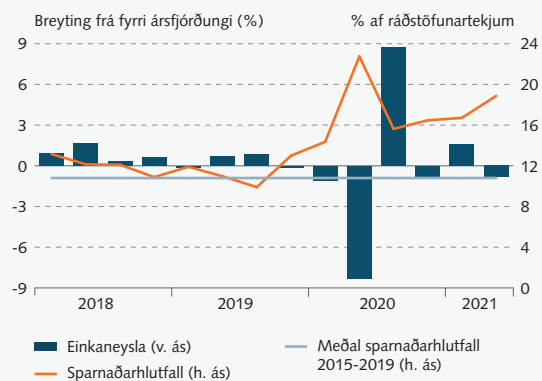
... en vísbendingar eru um kröftugan vöxt á þriðja ársfjórðungi ...

Eins og sést á mynd III-2 jukust útgjöld heimila á þriðja ársfjórðungi áfram milli ára. Vísbendingar eru um að dregið hafi úr áhrifum farsóttarinnar og sóttvarna á neyslu- og ferðavenjur almennings. Mælingar á umferð á höfuðborgarsvæðinu í ágúst og september gefa til kynna að fleiri hafi snúið aftur á vinnustaði og í skóla eftir mikla

Mynd III-1

Einkaneysla og sparnaður heimila¹

1. ársfj. 2018 - 2. ársfj. 2021

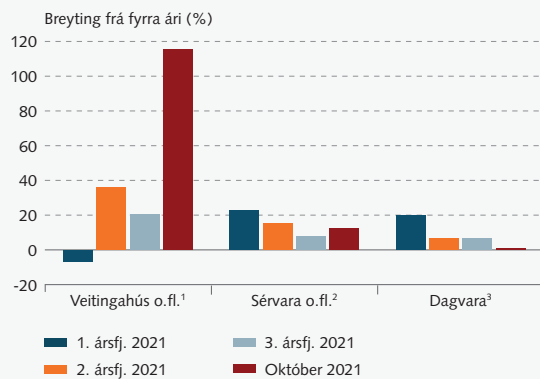

1. Við útreikning á hlutfalli sparnaðar er miðað við áætlun Seðlabankans um ráðstöfunartekjur. Árstíðarleidd gögn.

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-2

Greiðslukortavelta eftir útgjaldaflokkum

1. Veitingahús, gisting, flutningar, pakkaferðir, tollfrjáls verslun, menning og afþreying, snyrting og ýmis persónuleg þjónusta. 2. Raf- og heimilistæki, húsbúnaður, fatnaður, önnur sérvara og ýmis sérhæfð þjónusta. 3. Dagvöruverslun og stórmarkaðir.

Heimild: Rannsóknarsetur verslunarinnar.

fjarvinnu frá því að COVID-19-farsóttin náði fótffestu hér á landi (mynd 2 í viðauka 1). Samsetning neysluútgjalda er einnig að breytast og beinist í vaxandi mæli að þjónustu, óvaranlegri neyslu innanlands og neyslu erlendis eftir að hafa beinst í miklum mæli að varanlegri neyslu innanlands á meðan faraldurinn stóð sem hæst. Þá jukust nýskráningar bifreiða (án bílaleigna) í júlí og ágúst um tæplega 18% frá sama tímabili fyrir ári. Kaupmáttur heimila hefur einnig farið vaxandi og atvinnuhorfur hafa batnað töluvert. Vaxandi bjartsýni gætur auk þess hjá almenningi og hefur væntingavísitala Gallup ekki mælst hærrí í fimm ár (mynd III-3).

... og að vöxtur einkaneyslu á árinu öllu verði meiri en áður var spáð

Samkvæmt grunnsþá bankans jókst einkaneysla um tæplega 6% milli fjórðunga á þriðja ársfjórðungi og um 7,5% á milli ára. Gert er ráð fyrir tæplega 5% ársvexti á fjórða fjórðungi ársins og 5,4% vexti einkaneyslu á árinu öllu sem er 1,2 prósentum meiri vöxtur en spáð var í ágúst. Útlit er því fyrir töluvert kröftugri vöxt einkaneyslu á seinni hluta ársins en spáð var í ágúst og endurspeglar það m.a. minni áhrif farsóttarinnar á neyslumöguleika og -vilja heimilanna en áður var gert ráð fyrir.

Gert er ráð fyrir að heldur hægi á vexti einkaneyslu á næsta ári sem að hluta endurspeglar grunnáhrif kröftugs vaxtar í ár (mynd III-4). Horfur eru á um 4% árlegum vexti að meðaltali á spátímanum en í ágúst var spáð um 3½% vexti að meðaltali. Grunnsþáin felur í sér að sparnaðarhlutfall heimila helst yfir sögulegu meðaltali á spátímanum í stað þess að lækka smám saman niður í hlutfallið eins og það var fyrir farsóttina eins og talið var líklegast fyrst eftir að farsóttin barst til landsins. Um þessa þróun er hins vegar mikil óvissa og í rammagrein 1 er sýnt fráviksdæmi þar sem gert er ráð fyrir að heimilin gangi hraðar á þennan uppsafnaða sparnað en í grunnsþánni. Gangi það eftir gæti vöxtur einkaneyslu reynst meiri á spátímanum en felst í grunnsþánni. Vöxturinn gæti einnig reynst minni verði alþjóðlegar verðhækkunar meiri og innlend verðbólga þrálátari eins og lýst er í öðru fráviksdæmi í rammagrein 1.

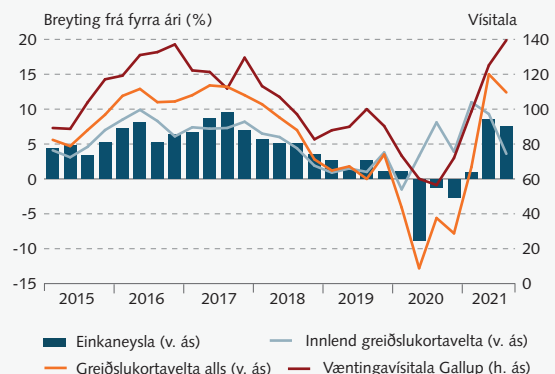
Mikill vöxtur atvinnuvegafjárfestingar á fyrri hluta ársins ...

Fjárfesting atvinnuveganna jókst um 21,7% milli ára á fyrstu sex mánuðum ársins en það er rúmlega tvöfalt meiri vöxtur en gert var ráð fyrir í ágúst. Frávikið skýrist að stærstum hluta af því að Hagstofan breytti meðferð eignaleigusamninga í þjóðhagsreikningum á þann veg að nú teljast leigðir rekstrarfjármunir í ákveðnum tilfellum til fjárfestingar hjá leigutökum. Breytingin leiddi til þess

Mynd III-3

Einkaneysla og vísendingar¹

1. ársfj. 2015 - 3. ársfj. 2021

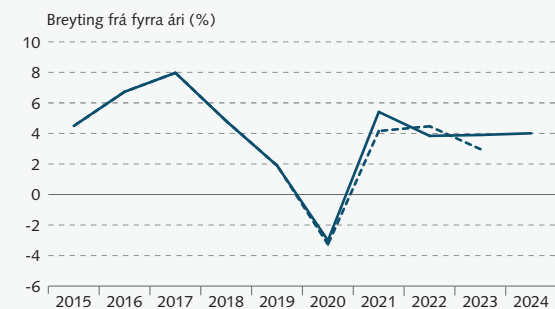

1. Væntingavísitala Gallup er árstíðarleiðrétt. Grunnsþá Seðlabankans 3. ársfj. 2021 fyrir einkaneyslu.

Heimildir: Gallup, Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-4

Einkaneysla 2015-2024¹

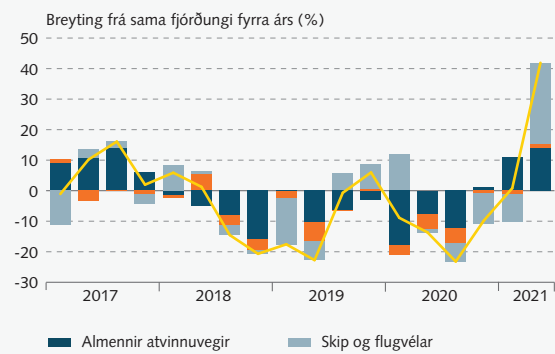
1. Grunnsþá Seðlabankans 2021-2024. Brotalína sýnir spá PM 2021/3.

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-5

Fjármunamyndun atvinnuvega og framlag undirliða

1. ársfj. 2017 - 2. ársfj. 2021

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

að fjárfesting í flugvélum mældist mun meiri sem skýrir að miklu leyti ríflega 40% aukningu atvinnuvegafjárfestingar á öðrum fjórðungi ársins (mynd III-5). Er það töluvert meiri fjárfesting en gert var ráð fyrir í ágúst en frávikid hafði þó ekki teljandi áhrif á mat á hagvexti þar sem samsvarandi breytingar urðu á vöruinnflutningi.¹

Niðurstöður fyrir aðra undirliði atvinnuvegafjárfestingar á fyrri helmingi ársins voru í góðu samræmi við ágústspá bankans. Þær sýna enn fremur að fjárfesting fyrirtækja tók verulega við sér snemma á þessu ári en endurskoðaðar tölur Hagstofunnar leiddu í ljós að almenn atvinnuvegafjárfesting (þ.e. fjárfesting utan stóriðju, skipa og flugvéla) jókst mun meira á fyrsta fjórðungi ársins en fyrri tölur höfðu bent til. Eins og sést á mynd III-6 höfðu hátiðnivisbendingar þegar gefið þessa þróun til kynna og var vænt endurskoðun fyrir fyrsta fjórðung því færð með fjárfestingu á öðrum fjórðungi í ágústspá bankans. Á heildina jókst almenn atvinnuvegafjárfesting um 16,1% á fyrri helmingi ársins sem var í takt við ágústspá bankans.

... og horfur fyrir árið í heild hafa batnað frá því í vor Vísendingar eru um að fjármunamyndun hafi áfram verið sterk á þriðja fjórðungi þessa árs. Innflutningur almennra fjárfestingavara á föstu gengi var 60% meiri á þriðja fjórðungi en hann var á sama tíma í fyrra sem er töluvert meiri vöxtur en á fyrstu tveimur fjórðungum ársins (mynd III-6). Þá bendir fjölgun starfa frá því í sumar til þess að umsvif í byggingarstarfsemi og mannvirkjagerð hafi að sama skapi aukist.

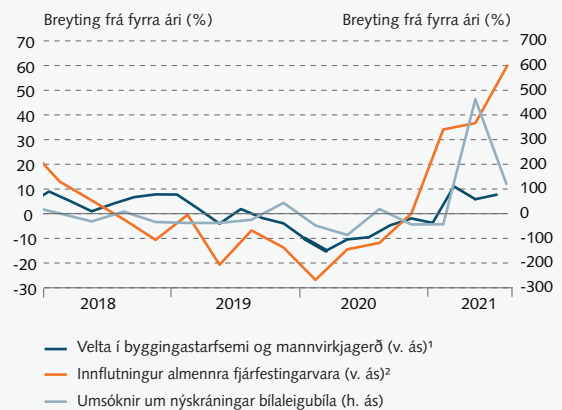
Vaxandi fjárfestingarumsvif eru einnig í samræmi við niðurstöður kannana. Niðurstöður fyrirtækjakönnunar Gallup á meðal 400 stærstu fyrirtækja landsins sem framkvæmd var í september benda til þess að stjórnendur séu mun bjartsýnni um fjárfestingu í ár en þeir voru í sams konar könnun í mars sl. Könnun bankans á fjárfestingaráformum fyrirtækja, sem var einnig framkvæmd í september, segir sömu sögu. Samkvæmt henni áforma fyrirtæki að auka fjárfestingu í ár um rúm 16% að nafnvirði sem er meiri aukning en könnun bankans frá því í mars benti til (mynd III-7). Sama könnun bendir enn fremur til þess að í ár verði fjármunamyndun drifin áfram af fjárfestingu í ferðaþjónustu og flutningastarfsemi, iðnaði og upplýsingatækni. Töluverðan samdrátt má aftur á móti sjá meðal fyrirtækja í sjávarútvegi en hafa ber í huga að könnunin nær ekki til fjárfestingar í skipum og skipsbúnaði. Þá nær hún heldur ekki að fullu til áforma sem uppi eru um stórfellda uppbyggingu fisk-

1. Breytingin veldur því að landsframleiðslan hækkar lítilllega þar sem leigugreiðslur sem áður töldust til þjónustuinflutnings færast ekki lengur í ráðstöfunaruppgjör þjóðhagsreikninga.

Mynd III-6

Vísendingar um almenna atvinnuvegafjárfestingu

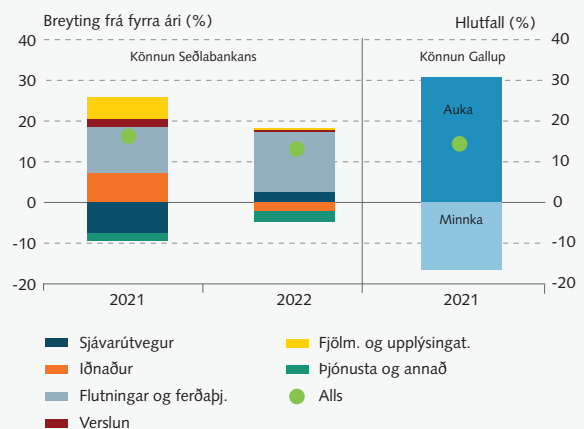
1. ársfj. 2018 - 3. ársfj. 2021

1. Samanlögð velta í byggingastarfsemi og mannvirkjagerð. Gögnin eru eftir tveggja mánaða virðisaukaskattstímabilum og staðvirk með byggingavísitölu. 2. Samanlagt innflutningsverðmæti almennra fjárfestingavara og flutningatækja til atvinnurekstrar, þó ekki skipa og flugvéla, staðvirk með gengisvísitölu.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-7

Fjárfestingaráform fyrirtækja 2021 og 2022¹

1. Könnun Seðlabankans á fjárfestingaráformum fyrirtækja (að undanskilinni fjárfestingu í skipum og flugvélum). Könnun Gallup á fjárfestingaráformum 400 stærstu fyrirtækja landsins. Sínd eru hlutföll fyrirtækja sem ætla að auka og minnka fjárfestingu.
Heimildir: Gallup, Seðlabanki Íslands.

eldis en talið er að fjárfesting í fiskeldi verði ríflega tvöfalt meiri í ár en í fyrra og enn meiri á næsta ári. Á móti vegur hins vegar samdráttur í byggingu hótela. Í fyrra tók að hægja verulega á hótelframkvæmdum eftir kröftuga uppbyggingu undanfarin ár og var nokkrum fyrirhugðuðum hótelframkvæmdum slegið á frest eða hætt við þær.

Bættar horfur frá því í vor gefa tilefni til að ætla að fjárfesting atvinnuveganna verði meiri í ár en þá var talið. Gert er ráð fyrir 17,6% vexti milli ára sem er ríflega 13 prósentum meiri vöxtur en gert var ráð fyrir í ágúst. Áðurnefnd aðferðafræðibreyting Hagstofunnar á meðferð eignaleigusamninga vegur þungt en horfur fyrir almenna atvinnuvegafjárfestingu batna einnig. Talið er að á þriðja ársfjórðungi hafi hún aukist um fjórðung milli ára og að 15½% vöxtur verði á árinu öllu en í ágúst var spáð ríflega 9% vexti. Þá er búist við því meiri atvinnuvegafjárfestingu á næsta ári en í fyrri spá en meiri fjárfesting í ár veldur því að spáð er meiri samdrætti á milli ára en áður.

Samdráttur íbúðafjárfestingar í ár svipaður og spáð var í ágúst

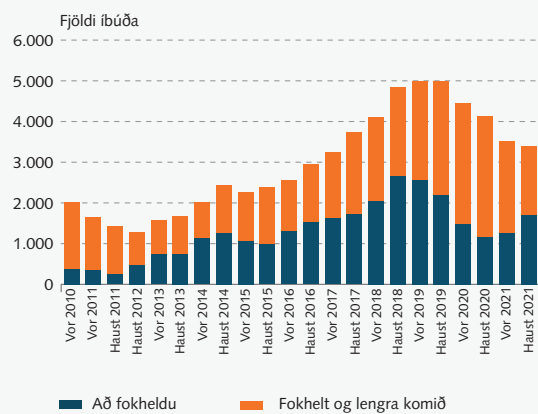
Íbúðafjárfesting dróst saman um 6,7% milli ára á fyrri hluta ársins en í ágúst áætlaði bankinn að samdrátturinn hefði verið 8,6%. Í þjóðhagsreikningum hafa tölur síðasta árs verið endurskoðaðar upp á við sem leiðir til þess að íbúðafjárfesting er nú talin hafa aukist um 1,2% milli ára í stað samsvarandi samdráttar. Ný talning Samtaka iðnaðarins á íbúðum í byggingu gefur til kynna að færri íbúðir séu í byggingu nú en í vor. Byggingaraðilar hafa lagt nokkra áherslu á að ljúka byggingu íbúða sem eru á seinni stigum vegna mikillar sölu að undanförunu. Kemur það fram í því að íbúðum sem eru fokheldar og lengra komnar hefur fækkað samkvæmt talningunni (mynd III-8). Íbúðum að fokheldu virðist þó tekið að fjölga á ný og vísbendingar eru um aukinn kraft í nýframkvæmdum. Þrátt fyrir það er útlit fyrir að íbúðafjárfesting dragist saman um 8% í ár sem er svipað og spáð var í ágúst. Á næstu þremur árum eru hins vegar horfur á að vöxturinn verði að meðaltali ríflega 9% á ári sem er meiri vöxtur en gert var ráð fyrir í ágúst. Gangi spáin eftir verður hlutfall íbúðafjárfestingar af landsframleiðslu komið í 6% í lok spátímans sem er 2 prósentum umfram meðaltal undanfarins aldarfjórðungs.

Horfur á töluverðri aukningu fjármunamyndunar í ár

Í grunnspá bankans er gert ráð fyrir að fjármunamyndun verði 10½% meiri í ár en í fyrra (mynd III-9). Það er ríflega tvöfalt meiri vöxtur en spáð var í ágúst sem skýrist að stærstum hluta af því að fjárfesting í skipum og flugvélum telst meiri sakir áðurnefndrar breytingar á aðferð

Mynd III-8

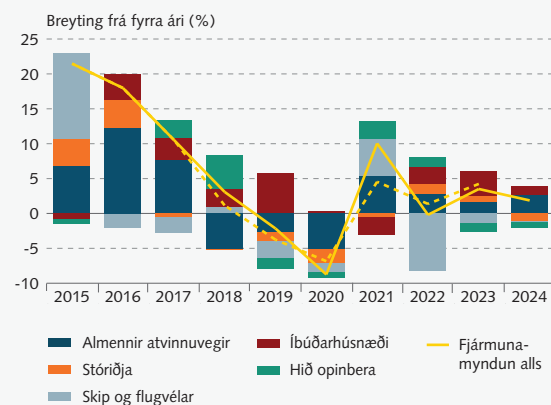
Íbúðir í byggingu á höfuðborgarsvæðinu¹

1. Samkvæmt íbúðatalningum Samtaka iðnaðarins.
Heimild: Samtök iðnaðarins.

Mynd III-9

Fjármunamyndun og framlag helstu undirliða 2015-2024¹

1. Almenn atvinnuvegafjárfesting er atvinnuvegafjárfesting án fjárfestingar í orku-frekum iðnaði og í skipum og flugvélum. Grunnspá Seðlabankans 2021-2024. Brotalína sýnir spá frá PM 2021/3.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Hagstofunnar. Að skipum og flugvélum undanskildum er fjárfestingin í ár að mestu drifin af meiri almennri atvinnuvegafjárfestingu og fjárfestingu hins opinbera (sjá hér á eftir) en á móti vegur samdráttur í íbúðafjárfestingu. Fjármunamyndun er nú meiri á spátímanum öllum en grunnáhrif valda því að áætlað er að fjárfesting vaxi hægar frá og með næsta ári. Í lok spátímans verður hlutfall fjármunamyndunar og landsframleiðslu um 21% sem er áþekkt því sem spáð var í ágúst.

Hið opinbera

Umsvif hins opinbera mikil á tímum farsóttarinnar

Búist er við að eftirspurn hins opinbera aukist um 3,9% í ár sem er meiri vöxtur en í fyrra þegar hann var 3,2%. Gert er ráð fyrir að vægi opinberrar fjárfestingar í ár verði meira en í fyrra en að dragi úr vexti samneysluútgjalda eftir mikinn vöxt þeirra í fyrra. Á fyrri hluta þessa árs jókst fjárfesting hins opinbera um 14% og munaði þar mest um fjárfestingarútgjöld ríkissjóðs. Aukningin var töluvert minni en gert var ráð fyrir í ágústspá bankans en fjárfestingarútgjöld hins opinbera á fyrri hluta ársins voru engu að síður áþekkt því sem þá var búist við. Skýrist fráviknið af því að Hagstofan endurskoðaði fjárfestingu síðasta árs töluvert til hækkunar. Lítil breyting er á áætluninni um fjárfestingu hins opinbera fyrir árið í heild en sakir fyrrnefndrar endurskoðunar á tölum síðasta árs verður vöxturinn milli ára minni eða 17% samanborið við nærri fjórðungsvöxt í ágústspánni. Gert er ráð fyrir að samneysla vaxi um rúm 2% í ár sem er aðeins meira en spáð var í ágúst. Á heildina litið verður vöxtur eftirspurnar hins opinbera í ár nærri ½ prósentu minni en talið var í ágúst og má rekja það til áðurnefndrar endurskoðunar á útgjöldum síðasta árs. Horfur um vöxt eftirspurnar hins opinbera á næstu árum haldast áþekkar því sem gert var ráð fyrir í ágúst.

Eins og sést á mynd III-10 felur grunnspáin í sér að hlutfeld hins opinbera í landsframleiðslunni aukist áfram í ár eftir mikla aukningu í fyrra. Þá fór saman mikil aukning útgjalda hins opinbera og samdráttur annarra liða landsframleiðslunnar. Samkvæmt grunnspánni lækkar hlutfallið aftur á næsta ári en verður þó töluvert herra en að jafnaði undanfarna tvo áratugi.

Halli á ríkissjóði skýrist að miklu leyti af mótvægisáðgerðum

Áhrif efnahagssamdráttar síðasta árs ásamt umfangsmiklum mótvægisáðgerðum stjórnvalda við COVID-19-farsóttinni ollu miklum halla á ríkissjóði á síðasta ári sem svarar til 8% af landsframleiðslu (mynd III-11). Á fyrri hluta þessa árs nam hallinn 7,4% og batnaði afkoman

Mynd III-10

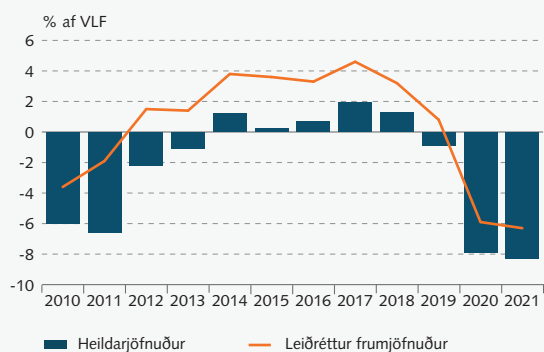
Hlutfeld samneyslu og fjárfestingar hins opinbera í landsframleiðslu 2000-2024¹

1. Grunnspá Seðlabankans 2021-2024.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-11

Afkoma ríkissjóðs 2010-2021¹

1. Frumjöfnuður er leiðréttur fyrir einkisþilíðum. Árin 2016-2020 er bæði frum- og heildarjöfnuður leiðréttur fyrir stöðugleikaförögum, flýtingu niðurfærslu verðtryggðra húsnæðislána, sérstakri innborgun í A-deild LSR, arðgreiðslum umfram fjárlög, afhendingu Hvalfjarðarganga og öðrum sértækum áðgerðum. Grunnspá Seðlabankans 2021.

Heimildir: Fjármála- og efnahagsráðuneytið, Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

um 1,3 prósentur frá sama tímabili 2020 en bæði í fjármálaáætlun stjórnvalda, sem kynnt var sl. vor, og í máispá *Peningamála* var búist við meiri hallarekstri í ár en í fyrra. Þetta helst í hendur við þróun efnahagssumsvifa sem jafnan hefur mikil áhrif á afkomu ríkissjóðs.

Í grunnspá bankans er áætlað að halli ríkissjóðs verði rúmlega 8% af landsframleiðslu áþekkt því sem var í fyrra. Líkt og í fyrri spá bankans og í áætlun stjórnvalda er búist við að verulega dragi úr hallarekstrinum á næstu árum samhliða því sem undið er ofan af sérstökum mótvægisáðgerðum vegna farsóttarinnar og tekjstofnar ríkissjóðs styrkjast.²

Áframhaldandi slökun á aðhaldi ríkisfjármála í ár en horfur á viðsnúningi á næstu árum

Afkoma ríkissjóðs versnaði á síðasta ári um tæp 4,5% af landsframleiðslu að teknu tilliti til áhrifa hagsveiflunnar (mynd III-12). Þetta er meiri slökun á aðhaldi en áætluð var þegar aðhaldsstig ríkisfjármála var metið í vor sem endurspeglar að útgjöld ríkissjóðs jukust meira en endurskoðaðar tölur Hagstofunnar gáfu til kynna. Bróðurpart slökunar á aðhaldi í fyrra má rekja til mótvægisáðgerða stjórnvalda en einnig munar um aukin samneysluútgjöld. Í ár er búist við frekari slökun á aðhaldi ríkisfjármála sem samsvarar 1,7% af landsframleiðslu, m.a. sakir áður samþykkrar lækkunar neðsta þreps tekjuskatts einstaklinga. Samanlögð slökun ársins í ár og í fyrra er því talin verða ríflega 6% af landsframleiðslu en í fyrri spá bankans var gert ráð fyrir slökun á aðhaldi sem næmi tæpum 8% af landsframleiðslu. Undir lok þessa árs renna flestar mótvægisáðgerðir sitt skeið og herðir þá á aðhaldsstigi ríkisfjármála að öðru óbreyttu. Á seinni hluta spátímans er búist við að aðhald aukist um sem nemur rúmlega 1% af landsframleiðslu á ári en í fjármálaáætlun stjórnvalda frá sl. vori er kveðið á um árlegar aðhaldsaðgerðir þar til að hækking skuldahlutfalls hins opinbera verði stöðvuð árið 2025. Þetta mat gæti þó breyst með nýrri fjármálaáætlun nýrrar ríkisstjórnar (sjá einnig rammagrein 1).

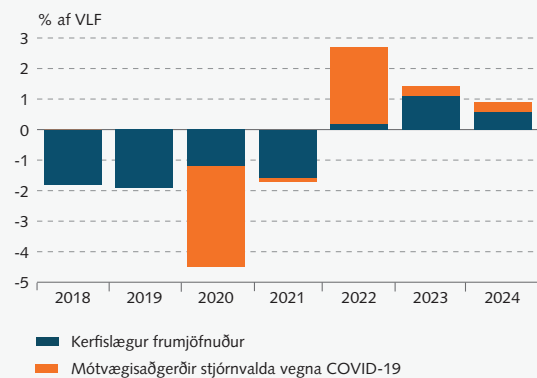
Utanríkisviðskipti og viðskiptajöfnuður

Hægfara bati útflutnings á fyrri hluta ársins eftir áföll síðasta árs ...

Útflutningur vöru og þjónustu jókst um 7,5% milli fjórðunga á öðrum ársfjórðungi eftir að hafa dregist saman á fyrsta fjórðungi ársins (mynd III-13). Aukinn

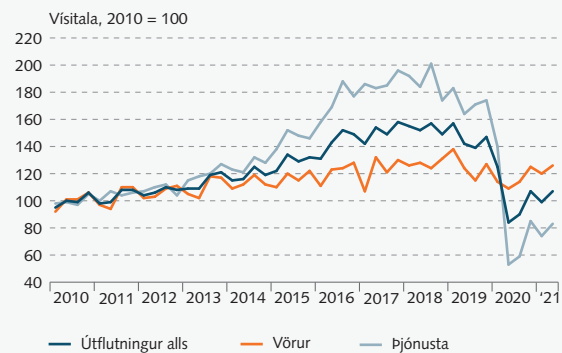
2. Alla jafna byggist grunnspá bankans um afkomu ríkissjóðs í nóvemberhefti *Peningamála* m.a. á forsendum sem finna má í nýju fjárlagafrumvarpi næsta árs. Að þessu sinni lá frumvarpið ekki fyrir þegar spá bankans var unnin og því var fjármálaáætlun stjórnvalda frá því í vor höfð til hlíðsjónar. Af sömu ástæðu er ekki að finna hefðbundna rammagrein um fjárlagafrumvarpið í þessu hefti *Peningamála*.

Mynd III-12
Breyting í hagsveifluleiðréttum frumjöfnuði ríkissjóðs 2018-2024¹

1. Frumjöfnuður er leiðréttur fyrir einkisþilíðum. Grunnspá Seðlabankans 2021-2024. Heimildir: Fjármála- og efnahagsráðuneytið, Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-13
Útflutningur vöru og þjónustu¹
1. ársfj. 2010 - 2. ársfj. 2021

1. Árstíðarleiðréttar magnvísitölur. Heimild: Hagstofa Íslands.

þjónustuútflutningur, bæði tengdur ferðþjónustu og annarri þjónustu, vó þungt í vextinum en við bættist aukinn útflutningur sjávarafurða einkum vegna verðmætrar loðnuvertíðar. Milli ára nam vöxtur útflutnings tæplega 28% á fjórðungnum sem er 9 prósentum minni vöxtur en gert hafði verið ráð fyrir í ágústspá bankans. Ársvöxtur þjónustuútflutnings reyndist einnig töluvert minni en spáð var einkum sakir minni útflutnings tengds farþegaflutningum með flugi. Það má að miklu leyti rekja til endurskoðunar á sögulegum tölum Hagstofunnar.

Pungar sóttvarnaðgerðir voru í gildi á fyrri hluta fjórðungsins en eftir því sem létt var á þeim í takt við rénun farsóttarinnar og bólusetningar innanlands og í helstu viðskiptalöndum tók komum erlendra ferðamanna til landsins að fjölga hratt. Útflutningur tengdur ferðþjónustu jókst um rúm 273% milli ára á fjórðungnum samhliða fjölgun ferðamanna. Þrátt fyrir öran vöxt nam útflutt þjónusta einungis 23% af útfluttri þjónustu á sama ársfjórðungi 2019 og fjöldi ferðamanna var aðeins 14% af fjöldanum fyrir tveimur árum.

Próun vöruútflutnings á fyrri hluta ársins var hins vegar í góðu samræmi við það sem gert var ráð fyrir í ágústspá bankans. Á öðrum ársfjórðungi voru flutt út 16,3% meira af vörum en á sama fjórðungi í fyrra sem er í samræmi við það sem spáð var í ágúst. Þar vó mikil aukning útflutnings sjávarafurða þungt en nokkur aukning var einnig í útflutningi annarra vara, einkum afurða fiskeldis og annarra iðnaðarvara en álafurða.

... sem sótti í sig veðrið á þriðja ársfjórðungi

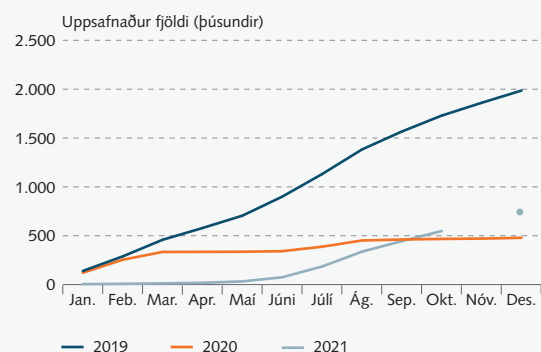
Útlit er fyrir að vöxtur útflutnings hafi verið kröftugri á þriðja fjórðungi ársins en spáð var í ágúst. Aukinn bati var í ferðþjónustu og þrefaldaðist fjöldi ferðamanna milli ára. Voru ferðamenn þó tæplega helmingi færri en á sama tíma árið 2019 (mynd III-14). Vísbendingar eru einnig um að dvalartími ferðamanna hafi lengst og meðalútgjöld þeirra aukist miðað við fyrri ár. Þá jókst álútflutningur og annar vöruútflutningur töluvert á fjórðungnum samhliða verðhækkunum en á móti virðist útflutningur sjávarafurða hafa verið minni en á sama fjórðungi í fyrra eftir að loðnuútflutningur ársins náði hámarki í vor.

Meiri vöruútflutningur á næsta ári vegna aukins loðnukvóta

Horfur um vöruútflutning á þessu og næsta ári hafa batnað frá síðustu spá og er nú gert ráð fyrir 7,6% vexti milli ára í ár í stað 6,1% í ágúst. Horfur um útflutning sjávarafurða hafa batnað í ljósi aukinna aflaheimilda í loðnu á núverandi fiskveiðiári sem vega á móti samdrætti í aflaheimildum fyrir þorsk. Til viðbótar er útlit fyrir meiri útflutning álafurða á árinu en spáð var í ágúst.

Mynd III-14

Brottfarir erlendra farþega um Keflavíkurflugvöll 2019-2021¹

1. Uppsafnaður fjöldi hvers árs. Punkturinn sýnir heildarfjölda 2021 samkvæmt grunnsþá Seðlabankans.

Heimildir: Ferðamálastofa, Seðlabanki Íslands.

Áhrif aukins loðnukvóta koma hins vegar í meira mæli fram á næsta ári þótt á móti vegi samdráttur í aflaheimildum í kolmunna, makríl og norsk-íslenska síldarstofninum. Í ágústspá bankans hafði reyndar verið gert ráð fyrir auknum loðnukvóta en miðað við nýútgefinn kvóta má ætla að verðmæti loðnuútflutnings verði um 30 ma.kr. meiri en þá var spáð. Útflutningur sjávarafurða er því talinn aukast um 4,5% milli ára í stað samsvarandi samdráttar sem spáð var í ágúst. Horfur eru því á að vöruútflutningur aukist einnig um 4,5% á næsta ári en í ágúst var spáð 1,2% vexti. Batnandi horfur má að nánast öllu leyti rekja til aukins útflutnings loðnuafurða.

Útlit fyrir áframhaldandi bata í ferðapjónustu

Þrátt fyrir hraða fjölgun smita í sumar í kjölfar útbreiðslu Delta-afbrigðis veirunnar og stöðu Íslands á rauðum lista hjá sóttvarnarstofnunum Evrópu og Bandaríkjanna fjölgaði ferðamönnum hraðar er leið á þriðja ársfjórðung en gert hafði verið ráð fyrir í ágústspánni. Nú er áætlað að fjöldi þeirra verði um 720 þúsund á árinu öllu í stað 680 þúsunda í ágústspánni. Samsvarar það því að fjöldi erlendra ferðamanna á fjórða ársfjórðungi verði um 65% af fjölda ferðamanna á sama tíma árið 2019 sem er svipað hlutfall og á seinni hluta þriðja ársfjórðungs (mynd 2 í viðauka 1). Aðrar vísbendingar gefa einnig til kynna að batinn verði hraðari en áður var talið. Þannig hefur leitum að hótélum og flugi til Íslands á leitarvél Google t.d. fjölgað frá því í sumar og nálgast sambærilegan fjölda og fyrir faraldurinn. Þá eru horfur á að alþjóðlegt farþegaflug sæki í sig veðrið á næstu misserum í kjölfar þess að bólusetting ferðamönnum er orðið heimilt að ferðast til Bandaríkjanna í fyrsta sinn síðan í mars í fyrra. Útlit er því fyrir að skiptifarþegum gæti fjölgað á ný þegar líður á veturinn. Horfur eru því einnig lítillega betri fyrir næsta ár en talið var í ágúst og áætlað er að fjöldi erlendra ferðamanna verði um 1,5 milljón sem er heldur meira en gert var ráð fyrir í ágústspá bankans en í takt við það sem talið var í maí. Óvissa er þó enn til staðar um horfur í ferðapjónustu um allan heim og gæti bakslag í viðureigninni við farsóttina sett þessar áætlanir í uppnám. Þá gæti hækkun olíuverðs leitt til hærri flugfargjalda næstu misseri sem dregið gætu úr ferðavilja almennings.

Þrátt fyrir bjartari horfur í ferðapjónustu á seinni helmingi ársins gerir hægari vöxtur á öðrum fjórðungi ársins það að verkum að nú er gert ráð fyrir um fjórðungsvexti þjónustuútflutnings í ár í stað 29% í ágúst. Horfur hafa hins vegar batnað fyrir næsta ár en þá er spáð líðlega 42% vexti í stað tæplega 40% í ágúst.

Svipaðar útflutningshorfur í ár en aukinn útflutningur á næsta ári

Talið er að heildarútflutningur aukist um 14,1% í ár sem er svipað og gert var ráð fyrir í ágúst en þar vegur minni þjónustuútflutningur á öðrum fjórðungi á móti meiri vöruútflutningi á seinni helmingi ársins (mynd III-15). Horfur fyrir næsta ár hafa batnað og spáð er tæplega 20% vexti heildarútflutnings miðað við 16,7% í ágúst. Þar vegur stór loðnukvóti þungt en einnig betri horfur um þjónustuútflutning. Gangi spáin eftir mun heildarmagn útflutnings í lok spátímans verða álíka mikið og það var árið 2017 sem er svipað og gert var ráð fyrir í ágúst.

Áframhaldandi vöxtur innflutnings

Innflutningur vöru og þjónustu jókst um 10,4% milli fjórðunga á öðrum ársfjórðungi (mynd III-16). Þar vó innflutningur flugvéla þyngst en þjónustuinnflutningur og annar vöruinnflutningur jókst einnig. Milli ára jókst innflutningur um þriðjung en í ágúst hafði verið gert ráð fyrir fjórðungsvexti. Muninn má að mestu leyti rekja til meiri innflutnings flugvéla en spáð var, sem skýrist sem fyrr segir af breyttri aðferðafræði Hagstofunnar við mat á flugvélaeigisamningum.

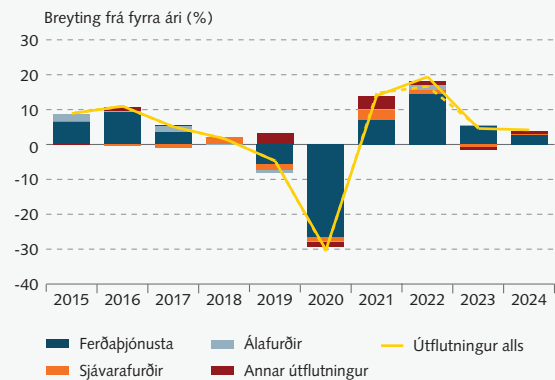
Vísbendingar eru um áframhaldandi vöxt innflutnings á þriðja fjórðungi þessa árs þar sem utanlandsferðum Íslendinga hefur fjölgað töluvert auk þess sem vöruinnflutningur hefur verið kröftugri en gert var ráð fyrir. Gert er ráð fyrir að ferðum Íslendinga til útlanda fjölgi enn frekar á fjórða ársfjórðungi og hraðar en áætlað var í ágúst. Horfur eru einnig á töluvert meiri vexti vöruinnflutnings á fjórðungnum. Gert er ráð fyrir auknum innflutningi flugvéla og vísbendingar eru um kröftugri vöruinnflutning margra helstu undirflokka. Talið er því að innflutningur í heild aukist um líðlega 18% í ár eða um 6 prósentum meira en spáð var í ágúst og um 12% á næsta ári.

Lítills háttar halli á viðskiptajöfnuði í ár

Halli á viðskiptajöfnuði nam 3,9% af landsframleiðslu á öðrum fjórðungi þessa árs en í ágúst var gert ráð fyrir 1% afgangi. Þar vó þyngst minni þjónustuútflutningur og meiri vöruinnflutningur, sem einkum stafar af áður-nefndri aðferðafræðibreytingu Hagstofunnar. Að auki var heldur minni afgangur á jöfnuði frumpáttatekna. Áfram er gert ráð fyrir að á þriðja ársfjórðungi hafi afgangur myndast á viðskiptajöfnuði á ný og að hann aukist á þeim fjórða. Þar vegur aukinn þjónustuútflutningur tengdur ferðapjónustu þungt en einnig hagstæðari þróun viðskiptakjara. Þrátt fyrir það er gert ráð fyrir halla á árinu öllu sem nemi 0,9% af landsframleiðslu (mynd

Mynd III-15

Útflutningur og framlag undirliða 2015-2024¹

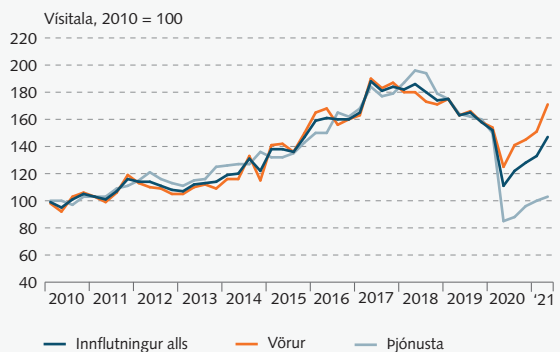

1. Vegna keðjutengingar getur verið að summa undirliðanna sé ekki jöfn heildarútflutningi. Ferðapjónusta er samtala á „ferðalögum“ og „farþegaflutningum með flugi“. Alútflutningur skv. skilgreiningu þjóðhagsreikninga. Grunnspá 2021-2024. Brotalína sýnir spá frá PM 2021/3.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-16

Innflutningur vöru og þjónustu¹

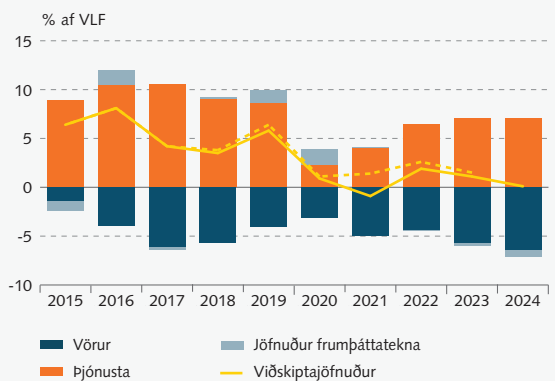
1. ársfj. 2010 - 2. ársfj. 2021

1. Árstíðarleiðréttar magnvísitölur.
Heimild: Hagstofa Íslands.

Mynd III-17

Viðskiptajöfnuður 2015-2024¹

1. Viðskiptajöfnuður án áhrifa fallinna fjármálafyrirtækja árið 2015. Jöfnuður rekstrarframlaga talinn með frumpáttajöfnuði. Grunnspá Seðlabankans 2021-2024. Brotalína sýnir spá frá PM 2021/3.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

III-17). Gangi það eftir yrði það í fyrsta sinn síðan árið 2008 að viðskiptahalli mælist á heilu ári hér á landi. Gert er ráð fyrir að afgangur verði á viðskiptajöfnuði á ný á næsta ári samhliða auknum vexti í útfluttri þjónustu auk bættra viðskiptakjara og að afgangurinn nemi 1,9% af landsframleiðslu á árinu öllu sem er ½ prósentu minni afgangur en spáð var í ágúst. Líkt og í ágúst er gert ráð fyrir að afgangurinn minnki aftur á seinni hluta spátímans.

Hagvöxtur

Minni hagvöxtur á fyrri hluta ársins en spáð var í ágúst

Landsframleiðslan jókst um 4,2% milli fjórðunga á öðrum fjórðungi ársins en í ágústspánni var gert ráð fyrir næstum 9% vexti (mynd III-18). Hægari vöxt má að mestu rekja til óhagstæðari þróunar einkaneyslu og útflutnings eins og rakið er fyrir í kaflanum. Milli ára jókst landsframleiðslan um 7,3% þar sem 9,4% vöxtur þjóðarútgjalda vó á móti 2,3 prósentna neikvæðu framlagi utanríkisviðskipta (mynd III-19). Árshagvöxtur á öðrum fjórðungi reyndist nokkru minni en gert hafði verið ráð fyrir í ágúst en það endurspeglar að hluta endurskoðun Hagstofunnar á hagvexti á fyrsta fjórðungi ársins. Sé litið á fyrri hluta ársins er munurinn því minni en samkvæmt bráðabirgðatölum Hagstofunnar var 3,5% hagvöxtur á fyrri hluta ársins en í ágústspánni var gert ráð fyrir 4,7% vexti. Eins og rakið hefur verið fyrir í þessum kafla litar breytt aðferð Hagstofunnar við mat á flugvélaleigusamningum samanburðinn á undirlíðum hagvaxtar en í kjölfar breytinganna mælist fjárfesting meiri en á móti vegur meiri innflutningur.

Horfur á meiri hagvexti en spáð var í ágúst á seinni hluta þessa árs ...

Kröftugur vöxtur einkaneyslu og fjármunamyndunar skýrir að miklu leyti hvers vegna hagvöxtur virðist hafa verið meiri á þriðja ársfjórðungi en gert var ráð fyrir í ágúst. Á sömu sveif leggst jákvæðara framlag utanríkisviðskipta. Útlit er fyrir að landsframleiðslan hafi aukist um 6½% á milli ára á þriðja fjórðungi og að hagvöxtur á árinu öllu verði 3,9% eða 0,1 prósentu minni en áður var spáð (mynd III-20). Lakari horfur í ár endurspeglar hægari vöxt á fyrri hluta ársins en á móti vega horfur á kröftugri hagvexti á seinni hluta ársins.

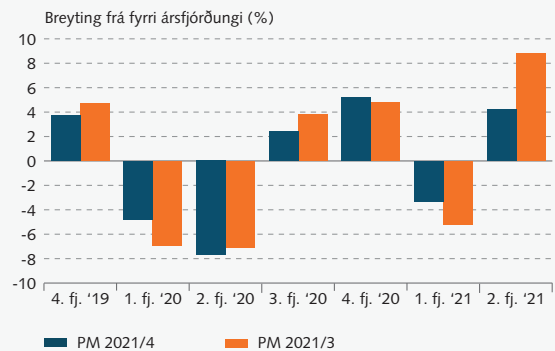
... og á næsta ári ...

Talið er að hagvöxtur aukist enn frekar á næsta ári en þar vegur þyngst kröftugur vöxtur útflutnings vegna aukinna tekna af ferðþjónustu og hagstæðari loðnu-

Mynd III-18

Ársfjórðungsleg breyting landsframleiðslu¹

4. ársfj. 2019 - 2. ársfj. 2021

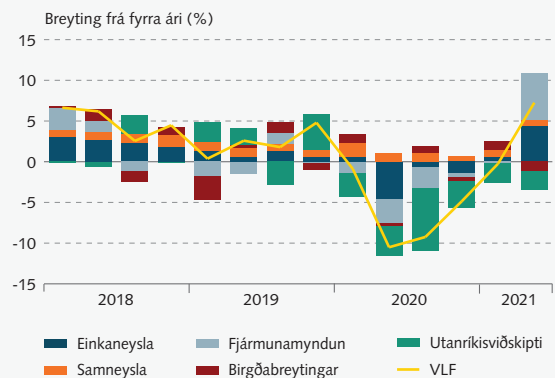
1. Árstíðarleiðrétt gögn. Gögn fyrir PM 2021/4 sýna mælingu Hagstofu Íslands frá ágúst 2021 en gögn fyrir PM 2021/3 sýna mælingu Hagstofunnar frá maí 2021 að 2. ársfjórðungi undanskildum sem sýnir grunnspá PM 2021/3.

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-19

Hagvöxtur og framlag undirlíða¹

1. ársfj. 2018 - 2. ársfj. 2021

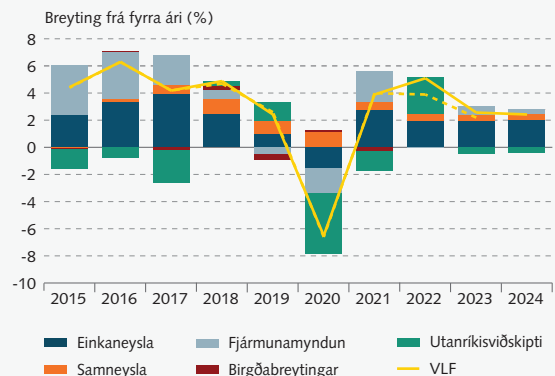

1. Frávik geta verið á milli samtölu framlags undirlíða og hagvaxtar vegna keðju-tengingar þjóðhagsreikninga.

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd III-20

Hagvöxtur og framlag undirlíða 2015-2024¹

1. Grunnspá Seðlabankans 2021-2024. Brotalína sýnir spá frá PM 2021/3.

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

vertíðar. Verður framlag utanríkisviðskipta til hagvaxtar því jákvætt í fyrsta sinn síðan árið 2019 eða um 2,7 prósentur. Framlag aukningar einkaneyslu til hagvaxtar verður einnig jákvætt en fer þó minnkandi frá fyrra ári. Talið er að hagvöxtur verði 5,1% á árinu sem er 1,2 prósentum meiri vöxtur en spáð var í ágúst og má áætla að um helming endurskoðunarinnar megi rekja til væntinga um aukna loðnuveiði.

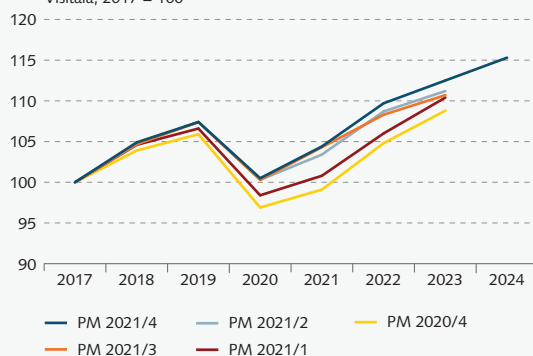
... en hagvaxtarhorfur lengra fram á veginn breytast lítið

Til lengri tíma lítið hafa hagvaxtarhorfur lítið breyst. Hagvöxtur hjaðnar í 2,6% árið 2023 og verður svipaður árið 2024. Gangi þetta eftir nær landsframleiðslan því stigi sem hún var á árið 2019 lítilega fyrr á næsta ári en spáð var í ágúst. Landsframleiðslan helst einnig meiri á öllu tímabilinu en í fyrri spám bankans (mynd III-21). Sem fyrr eru þessar horfur háðar töluverðri óvissu en fjallað er um helstu óvissuþætti spárinnar í rammagrein 1.

Mynd III-21

Verg landsframleiðsla 2017-2024¹

Visitala, 2017 = 100

1. Grunnspár Seðlabankans í *Peningamállum* frá nóvember 2020.
Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.